

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ГРАД ГРАДИШКА
ГРАДОНАЧЕЛНИК

Обрађивач:
Одјељење за
друштвене дјелатности

И Н Ф О Р М А Ц И Ј А

**О СТАТУСУ И ПОЛОЖАЈУ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА НА
ПОДРУЧЈУ ОПШТИНЕ ЗА 2018. ГОДИНУ**

Градишка, јул 2019. године

I – УВОД

Права и обавезе припадника националних мањина су дефинисана кроз различите правне, законске и друге акте. Када је у питању важећи законски оквир који правно дефинише положај припадника националних мањина на територији Републике Српске неопходно је напоменути да је донешење законске регулативе условљено уређењем Босне и Херцеговине. Дејтонским мировним споразумом питања положаја и права припадника националних мањина су у мањој мјери и дјелимично третирана као дио људских права (анекс 6) при чему је предвиђено формирање Канцеларије омбудсмена за људска права (омбудсмен) и Дома за људска права, првенствено у функцији заштите истих. Усвајање законских и других правних прописа је у надлежности ентитета.

Босна и Херцеговина је потписница више међународних конвенција, декларација и споразума чиме се обавезала да ће извршавати преузете обавеза наведене у прихваћеним документима. Посебно треба напоменути да је Босна и Херцеговина потписница Оквирне конвенције за заштиту националних мањина која је усвојена 1994. године од стране Комитета министара Савјета Европе и отворена за приступање од стране држава чланица Савјета Европе од 1. фебруара 1995. године.

Важећи законски оквир унутар кога се уређује област националних мањина у Републици Српској обухвата више различитих правних аката од којих су најзначајнији Закон о заштити права припадника националних мањина Републике Српске („Службени гласник Републике Српске”, број 2/05), Закон о удружењима грађана и фондацијама РС („Службени гласник Републике Српске”, бр. 52/01 и 42/05) и Правилник о двојезичном остваривању васпитно-образовног рада и рада на језику националних мањина („Службени гласник Републике Српске”, број 13/16).

Национална мањина у смислу закона је дио становништва-држављана Босне и Херцеговине и Републике Српске који не припадају ни једном од конститутивних народа, а сачињавају је грађани истог или сличног етничког поријекла, исте или сличне традиције, обичаја, вјеровања, језика, културе и духовности и блиске или сродне историјске прошлости и других карактеристика.

Законски прописи који нормативно уређују области као што су образовање, здравство, социјална заштита и друге, немају елемената дискриминације на основу припадности националним мањинама.

II – УДРУЖЕЊА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА НА ПОДРУЧЈУ ГРАДА ГРАДИШКА

Припадници националних мањина који живе на простору наше локалне заједнице своје активности у погледу очувања националног идентитета, језика, културе, традиције и обичаја, те поштовања људских права, у највећој мјери остварују кроз активности удружења националних мањина при чему се те активности изводе кроз различите форме.

Најчешћи облик активности се огледа у одржавању редовних окупљања чланова удружења, организовања изложби са различитом тематиком (фотографије, слике, познате личности, културно-историјско наслеђе, традиција и обичаји и слично), одржавање књижевних и пјесничких вечери, музичко-сценски наступи, јавне манифестације, промоције, издавачка дјелатност на језицима националних мањина, одржавање веза са матичним земљама, организоване посјете матичним земљама, активно учешће у раду органа законодавне и извршне власти, остваривање и промоција економских и привредних веза матичних држава са локалном заједницом, укљученост у рад вјерских заједница националних мањина, истраживање историје националних мањина на подручју РС, мапирање важних објеката за националне мањине, употреба језика националних мањина, учешће у различитим пројектима те другим и сличним активностима.

У већини националних мањина, односно њиховим удружењима, све претходно наведене активности реализују се у већој или мањој мјери. Ниво и обим ангажовања је различит за различите националне мањине у зависности од бројности чланова удружења, материјалних и новчаних могућности, као и испуњења других услова (простор, помоћ од стране матичне земље, помоћ од стране власти). При изради информације, подаци о положају националних мањина прикупљени су од удружења која дјелују на подручју Града. Поред становника ромске популације, која је и најбројнија национална мањина, на подручју града живи и одређен број Црногораца, Пољака, Украјинаца и других нација.

Удружење Црногораца и пријатеља „ЛУЧА“ Градишка

Приликом оснивања, удружење је покушало да прикупи све релевантне и доступне податке, везане за Црногорце који живе на подручју града Градишка и дошло се до података да на подручју града данас живи око 100 породица које су рођене или воде поријекло из Црне Горе. Без детаљне опсервације терена не могу се прикупити потпуни подаци, па их треба узети са одређеном резервом. Мора се напоменути да су Црногорци на овим просторима присутни још из времена Турске владавине када су из Црне Горе због освете или других разлога били присиљени мијењати пребивалиште, презиме па чак и крсну славу. Из тих разлога веома је тешко утврдити ко води поријекло и коријене из Црне Горе без детаљног и студиозног истраживања.

Од популације која данас живи на овим просторима проматрајући старосну структуру између 25-65 година, готово 50% чине грађани са ВШС и ВСС. Ниво запослености Црногорске националне мањине је на нивоу запослености осталог становништва па можда чак и нешто виши, а што је одраз структуре стручне образованости. Примјетно је и све више иницијативе у приватном сектору и предузетништву и то првенствено у сектору трговине, медицине и услуга. Највећи број Црногораца је запослен у ресору просвјете и културе.

Данашњи Црногорци су на ове просторе почели да долазе 50-тих година двадесетог вијека. Долазили су првенствено образовани људи у потрази за запослењем у просвјети, здравству и сл.

Главне активности удружења су базиране на очувању националног и културног идентитета, заштити права националних мањина, одржавању и јачању веза са

матицом, стварању што квалитетнијих односа између Црне Горе, РС и БиХ у свим сегментима друштва. Највећи акценат у раду друштва је дат на јачању економских и привредних односа између Црне Горе и Републике Српске. У току 2018. године поред великог броја редовних активности, Удружење је остварило и низ других активности.

Удружење је у априлу мјесецу учествовало у манифестацији „Здраво фест“ гдје је презентовало туристичке потенцијале мање познатих дестинација у Црној Гори. У склопу пројекта Horizontal Facility за западни Балкан и Турску у организацији Вијећа Европе чланови удружења реализују активности које се односе на сарадњу и координацију институционалних капацитета националних мањина у БиХ. Активности удружења у протеклом периоду биле су базиране на што већој укључености удружења у раду институција, а везано за заштиту права националних мањина, томе у прилог иде студијска посјета Народној скупштини Републике Србије, Одбору за људска и мањинска права, те Одбору за националну равноправност Војводине, као и учествовање на семинарима и конференцијама у земљи и региону посвећеним заштити припадника националних мањина.

Кроз рад Савјета за националне мањине који је формиран при НС РС, удружење дјелује путем свог члана, који је уједно и замјеник пресједника Савјета. Радом у Савјету за сарадњу са дијаспором који је формиран у Подгорици, дат је допринос у изради Стратегије за сарадњу са дијаспором. Резултати проведених активности се одражавају првенствено у далеко бољој едукацији чланова удружења по питању остваривања мањинских права. Остварена је врло плодна размјена искустава са заједницама и институцијама у Србији и начину рјешавања проблема националних мањина.

Када се говори о рјешавању проблема националних мањина може се констатовати да је град Градишка у самом врху, не само у РС него и БиХ, а за то осим међународних донатора и Владе РС свакако заслуге припадају и службама Градске управе града Градишка и Градоначелнику.

Удружење Рома општине Градишка

Основни циљ ромске популације је остваривање и заштита економских, вјерских, културних, образовних и других потреба, као и очување, развијање и заштита језичких, културних и традиционалних тековина Рома. Кроз рад Удружења Рома анимиран је велики број питања везаних за статус и положај Рома у друштву, како на нивоу локалне заједнице тако и на вишим нивоима власти, што је допринјело рјешавању значајних питања која су од виталног значаја за цјелокупну ромску популацију.

Удружење је протеклој години у ромским заједницама на подручју града Градишка проводило различите активности, тако су у сарадњи са осталим ромским удружењима имплементирани пројекти: унапређење општег и репродуктивног здравља Рома, куповина лијекова и евидентирање Рома старијих од 65 година који немају здравствено осигурање, обиљежен је 8.април-Међународни дан Рома, организоване су радионице ромског језика за дјецу основношколског узраста. Заједно са члановима ромских заједница спроведена је акција уређења ромског гробља у Ровинама, која је подразумевала прикључак на градску мрежу водоснабдевања.

Удружење је учествовало на Смотри националних мањина у Бања Луци, у организацији Савеза националних мањина РС узевши учешћа у културно-умјетничком програму. Том приликом постхумно је додјељена плакета оснивачу Удружења Рома општине Градишка, господину Саши Машићу за посебне заслуге и несебичан рад у побољшању положаја Рома и велики допринос у раду Савеза. Признања су стигла и од стране ромског невладиног сектора из БиХ.

Канцеларија удружења отворена је за рад са заинтересованим странкама, по принципу информативно-услужног центра за све грађане, као и помоћи приликом остваривања законом утврђених права.

Потписивањем Меморандума о сарадњи између Вијећа Европе и Општине Градишка у 2018. години, предвиђена је имплементација ROMACTED програма. ROMACTED програм представља заједничку иницијативу Европске Комисије и Вијећа Европе, која се имплементира на подручју западног Балкана и Турске, са циљем промовисања доброг управљања и оснаживања Рома на локалном нивоу.

Цијенећи положај ромске популације, Градска управа кроз разне видове помоћи покушава да грађанима ромске популације обезбједи што квалитетнији начин живота. Овим се првенствено мисли на помоћ у школовању дјеце, лијечењу, измирењу комуналних обавеза, првенствено електричне енергије и сл. Дио помоћи реализује се кроз буџетске ставке - помоћ ромској популацији и помоћ појединцима, а дио помоћи реализује се путем Центра за социјални рад, који вршећи редовне активности из своје надлежности, пружа услуге свим становницима на подручју наше локалне заједнице, како припадницима конститутивних народа, тако и припадницима националних мањина.

Удружење Украјинаца општине Градишка „Верховена“

Кад је ријеч о Украјинцима потребно је истаћи да је прво украјинско друштво под називом "Русинска читаоница друштва Просвита" основано 1909. године. Ту је почео први културно просвјетни рад украјинаца у Босни и Херцеговини.

Удружење Украјинаца "Верховена" Градишка основано је 04.12.2011. године и од тада тежи испуњењу основних циљева: његовање и развој културне баштине украјинског народа, његовање и развој пријатељства и солидарности међу људима, припрема и организација културно-умјетничких програма, организовање јавних наступа на којима чланство испољава своје умјетничке, естетске и етичке вриједности, учествовање на смотрама, фестивалима и другим аматерским манифестацијама, давање признања својим члановима и другим лицима за њихов допринос у развоју рада Удружења.

Активности чланова удружења у 2018. години биле су бројне, традиционално је обиљежен Ускрс и том приликом уприличена је изложба најљепше украшених јаја пред црквом Светог Јозефа у Церовљанима. Удружење се представило на манифестацији „Здраво фест“ узевши учешћа у културно-умјетничком програму, такође овим поводом презентована је украјинска народна кухиња. Удружење је у априлу мјесецу имало посједу гостију из Харкова, другог по величини града у Украјини. Том приликом су размјењена искуства и договорена будућа сарадња два удружења.

Приликом прославе празника Марије Царице у Церовљанима, одржана је смотра фолклора и презентација и дегустација националних јела Украјинаца. Поводом обиљежавања Свјетског дана Украјинског народа, који се обиљежава у свим земљама гдје Украјинци живе, представљен је каталог Украјинских народних ношњи.

У оквиру удружења формиран је октет „Верховена“ који броји осам пјевача, који изводе украјинску народну музику као и домаће нумере уз музичку пратњу. Тако је октет у 2018. години учествовао на: Централној смотри украјинског фолклора у Кули; Данима украјинске културе у Вуковару; Међународној смотри украјинског културно-умјетничког стваралаштва „Червона калена“ у Деветини; Фестивалу националних мањина „Мала Европа“ у Прњавору и манифестацији „Питогијада 2018“ у Ћелиновцу.

Прњаворско Удружење Украјинаца „Златни клас“ издало је књигу украјинских народних пјесама, које су Украјинци донијели из своје постојбине на ове просторе. Октет „Верховена“ је пјесме препјевао уз музичку пратњу, те књигу промовисао у Бања Луци, Прњавору и Градишци.

Украјинци су се интегрисали у друштво, што не значи да су се и асимилирали. Наиме, они су вјерни чувари украјинског идентитета у многим сегментима. Украјински језик углавном знају сви Украјинци и он се говори у породици, цркви и у украјинским удружењима. Занимљиво је да су очувању свог културног идентитета допринијели сами Украјинци јер су везе с матицом до скоро биле ријетке, готово нису ни постојале. Породица, Црква и Удружење Украјинаца "Верховена" Градишка – поред вјерске, одиграло је и друштвену улогу, посебно код младих код којих је изражен украјински идентитет. Вјерски обреди се обављају на украјинском језику, Црква и Удружење су ти који их окупљају и организују разна дружења гдје се изводе познате украјинске игре и пјесме, као и активности које његују украјинску културу и обичаје.

Удружење Пољака и пријатеља „МАК“

Удружење Пољака и пријатеља „МАК“ основано је крајем 2010. године са сједиштем у Ћелиновцу, гдје је и највећа концентрација Пољака на подручју града, треба истаћи да је то и прва пољска колонија на овом подручју основана 1895. године. Поред Ћелиновца, Пољаци живе у Трошељима, Церовљанима, Новој Тополи и један дио живи у граду.

С обзиром да су Пољаци који живе на подручју града Градишка јако привржени вјери, становништво је углавном концентрисано у околини својих вјерских објеката који су изграђени непосредно после колонијализације. Кроз свој рад и ангажовање Удружење „МАК“ жели да окупи становништво пољског поријекла као и све друге заинтересоване грађане у правцу очувања и његовања културног, вјерског и националног идентитета Пољака. У протеклом периоду Удружење је окупило 123 чланова. Град је поред стручне помоћи и финансијски подржао оснивање Удружења.

Приликом прослава заштитника св. Анте у Трошељима, св. Миховила у Ћелиновцу и Госпе од Кармела, удружење се активно укључило у прославу гдје се са становништвом радило на припремама пољских пјесама за мису и организовању дружења. Удружење организационо и финансијски помаже обиљежавање вјерских празника који су везани за пољске вјерске објекте на подручју града Градишка, те прославе Ускрса и Божића као и друге активности које су везане за промоцију Пољске националне мањине. Захваљујући раду у поменутим мјестима покренути су инфраструктурни пројекти на вјерским објектима који се ту налазе, а које су направили пољски досељеници.

Удружење се труди да кроз активности очувања пољске културе и традиције развија и туристичку понуду наше локалне заједнице и регије. Реализацијом пројекта „Пут баштине“ под покровитељством Европске Уније, чланови удружења реализују активности које се односе на промоцију Градишке и њене туристичке понуде. Вођени тиме покренуте су разне иницијативе, међу којима је фестивал Пирогјада.

Пирогјада је централна манифестација удружења која се одржава у Ћелиновцу сваке прве суботе у августу. Циљ манифестације је представљање културе и традиције пољског становништва на овим просторима те пољске националне кухиње, у којој је једно од најпознатијег јела пироги, па је сама манифестација по томе и добила име. Осим традиционалних пољских јела на Пирогјади се служе и домаћи производи који су произведени на нашим просторима. Припреме за Пирогјаду почињу већ почетком године, јер се организовано ради на производњи домаћих сокова и јела која ће бити тада послужена.

Фестивал је окупио пољска удружења из БиХ, представнике амбасаде Републике Пољске у БиХ, представнике Цркве, представнике града Градишке, Прњавора, представнике универзитета у Варшави, представнике среза Болеславице из Пољске, као и привредне делегације из тих мјеста, студенте и ђаке, представнике културноумјетничких друштава из Пољске, Србије и БиХ. Ова манифестација има за циљ да прерасте у вишедневни фестивал на коме би учествовале и групе из Пољске као и удружења Пољака из сусједних држава, што би резултовало већом повезаношћу и сарадњом. На осмој по реду Пирогјади уприличено је и отварање новоасвалтиране дионице пута у Ћелиновцу. Средства за реализацији овог пројекта обезбиједила је локална управа, Министарство за избјеглице и расељена лица РС, кабинет председника Републике Српске, бањалучка Бискупија, мјештани и чланови удружења.

III – ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Финансирање у великој мјери не задовољава потребе припадника националних мањина, односно реализацију различитих пројеката, а што се директно одражава на квалитет и квантитет самих активности, томе у прилог иде и чињеница да изостају дотације од стране државних и републичких институција. Већи број удружења није у могућности да из властитих прихода, углавном чланарина, обезбиједи основне режијске трошкове као ни властите текуће трошкове.

Унутар самих удружења националних мањина веома је изражен проблем старосне структуре чланова као и веома мали број активних чланова при чему је број чланова млађе популације занемарљив.

Без поузданих података не може се говорити о броју лица, припадника националних мањина, а самим тим ни о положају и статусу истих. Према резултатима Пописа становништва из 2013. године, подаци о бројности појединиј националних мањина нису објављени. Опште је познато да на подручју града живи одређен број становника припадника националних мањина, од којих су се поједине породице давно доселиле на ово подручје и које су се асимиловале у средину у којој живе, што се тиче животних и друштвених токова, тако да своје поријекло и традицију његују унутар породице.

Анализом тренутног стања, када су у питању положај и статус националних мањина на подручију града Градишка, може се констатовати да су урађени одређени позитивни помаци у анализираном периоду у остваривању права националних мањина и побољшању положаја. Међутим, достизање задовољавајућег нивоа захтијева рјешавање одређеног броја проблема и укључивање свих релевантних актера у рјешавању истих.

ГРАДОНАЧЕЛНИК

Зоран Аџић